

ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

О. М. Коробець

Сумський державний університет

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна

E-mail: e.korobets@fem.sumdu.edu.ua

В статті сформовано проблемні питання, що виникають при державному регулюванні екологічних ризиків в національній економіці країни. Визначено фактори взаємодії складових сукупного економічного потенціалу, що призводять до виникнення екологічного ризику. Проаналізовано залежність виникнення надзвичайних ситуацій від кількості розміщення суб'єктів господарювання по регіонам.

Ключові слова: *національна економіка, державне регулювання економіки, економічний потенціал, взаємодія складових економічного потенціалу, екологічний ризик, надзвичайні ситуації.*

DOI: 10.21272/1817-9215.2017.1-05

ВСТУП

Економіка країни в значній мірі залежить від державної політики. Тому прерогативою держави є забезпечення належного правопорядку і безпеки країни, що впливає на своєчасне запобігання і нейтралізацію реальних та потенційних загроз національним інтересам держави та формує стійкий стан національної економіки. Оскільки будь-яка підприємницька діяльність пов'язана з виникненням певного виду загроз, що впливають як на внутрішнє так і на зовнішнє середовище (життя та здоров'я людей, завдання значних матеріальних збитків, забруднення навколишнього природного середовища, тощо) виникає потреба в розгляді місця екологічного ризику в системі державного регулювання національної економіки.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою дослідження є обґрунтування важливості оцінки екологічних ризиків в системі державного регулювання національної економіки України, та визначення проблемних питань, що виникають при цьому.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Держава своїми діями може гальмувати або прискорювати економічні процеси, тобто регулювати економіку країни.

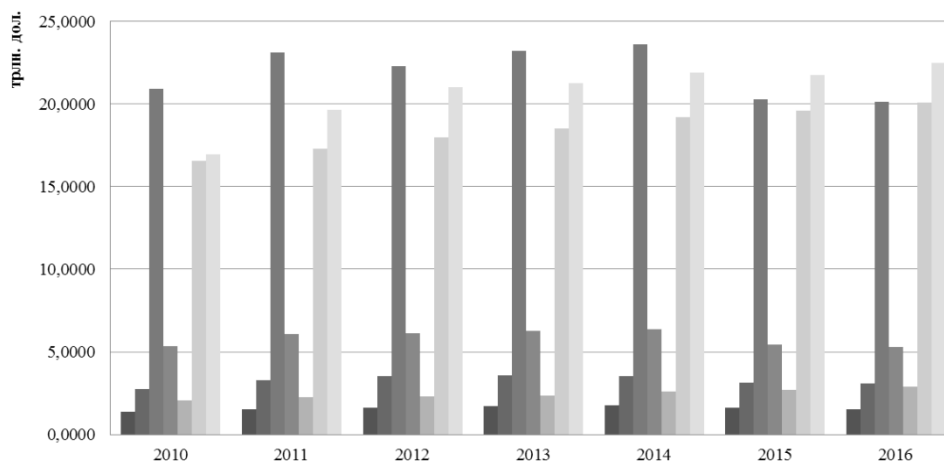
Державне регулювання економіки являє собою систему заходів для здійснення підтримуючої, компенсаційної та регулюючої діяльності держави, спрямованої на створення нормальних умов ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем розвитку національної економіки й суспільства [1].

Ринкова економіка, що сьогодні розвивається в Україні, незважаючи на її позитивні риси, не здатна автоматично регулювати всі економічні та соціальні процеси. Вона не забезпечує соціально справедливий розподіл доходу, не гарантує право на працю, не націлює на охорону навколишнього середовища, не підтримує незахищені верстви населення, тощо. При цьому, приватний бізнес не зацікавлений вкладати капітал в такі галузі і проекти, які не будуть приносити досить високого прибутку, але для суспільства і держави вони просто життєво необхідні. Ринкова економіка не вирішує і багато інших актуальних проблем. Саме про це і повинна дбати держава.

Національна економіка будь-якої держави – це складна господарська, соціальна, організаційна, науково-технологічна система, що базується на основі сукупного

економічного потенціалу. Економічний потенціал та ефективність його використання, рівень технічної оснащеності господарства і добробут народу, в свою чергу формують основні параметри, за якими визначають місце кожної країни у світовій економіці. З цією метою міжнародна статистика використовує передусім показник валового внутрішнього продукту (ВВП) та його похідні.

Валовий внутрішній продукт держави – це сукупна вартість за ринковими цінами усього обсягу кінцевих товарів і послуг, вироблених в даній країні протягом одного року (враховуючи надходження від їх експорту) [2]. ВВП охоплює результати економічної діяльності підприємств, організацій, установ і окремих осіб, незалежно від їх національної приналежності і громадянства, зайнятих підприємництвом на території даної країни.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
■ Африка південніше Сахари	1,3611	1,5326	1,6079	1,6930	1,7751	1,6011	1,4980
■ Близький Схід і Північна Африка	2,7480	3,2919	3,5173	3,5691	3,5522	3,1532	3,1115
■ Європа та Центральна Азія	20,9055	23,1462	22,2783	23,2538	23,6026	20,2784	20,1629
в т.ч. Україна	0,1360	0,1632	0,1758	0,1833	0,1335	0,0910	0,0933
■ Латинська Америка та Карибський басейн	5,3344	6,0638	6,1184	6,2704	6,3894	5,4560	5,2949
■ Південна Азія	2,0419	2,2717	2,2975	2,3562	2,5771	2,7050	2,8964
■ Північна Америка	16,5836	17,3121	17,9851	18,5397	19,1918	19,5953	20,1049
■ Східна Азія та Тихий океан	16,9343	19,6336	21,0131	21,2565	21,8941	21,7653	22,4774

Рисунок 1 – Показники ВВП в світі за 2010 – 2016 р.р. [3]

Як бачимо в світовому вимірі перші місця займають країни Європи та Центральної Азії, далі розміщуються країни Північної Америки, Східної Азії та Тихого океану. Україна відноситься до країни Європи, та складає в середньому за останні 6 років приблизно 0,6% (0,1394 трлн. дол.) від загального ВВП країн Європи та Центральної Азії.

Основними складовими економічного потенціалу країни вважають природно-ресурсний, виробничий, трудовий та науково-технічний потенціали.

Коротко ознайомимося з кожним з них [4]:

1) Природно-ресурсний потенціал (ПРП) визначає природні багатства економіки регіону уже залучені в господарський оборот, а також доступні для освоєння при даних технологіях і соціально-економічних відносинах. Склад, величина потенціалу та

значимість окремих видів ресурсів з часом можуть змінюватися в силу різних обставин і в першу чергу в залежності від НТП у технологічному процесі.

2) Виробничий потенціал (ВП) – це система економічних відносин, що виникають між господарюючими суб'єктами на макро- та мікрорівнях з приводу отримання максимально можливого виробничого результату, який може бути одержаний за умов найбільш ефективного використання виробничих ресурсів при умові наявного рівня техніки та технологій, передових форм організації виробництва.

3) Трудовий потенціал (ТП) – трудові ресурси регіону або країни включаючи підприємницькі спроможності. Його обсяг і якість визначаються чисельністю активного працездатного населення та його освітнім і професійно-кваліфікаційним рівнем.

4) Науково-технічний потенціал (НТП) – потенціал, який є в розпорядженні регіону або країни у галузі науково-дослідницьких та проектно-конструкторських розробок, який дає змогу за наявних форм організації та управління ефективно вирішувати господарські завдання.

Розглядаючи дані складові можна виділити ряд взаємозв'язків, які впливають на загальний рівень економічного потенціалу країни. При чому цей вплив в більшості випадків не завжди має позитивні наслідки.

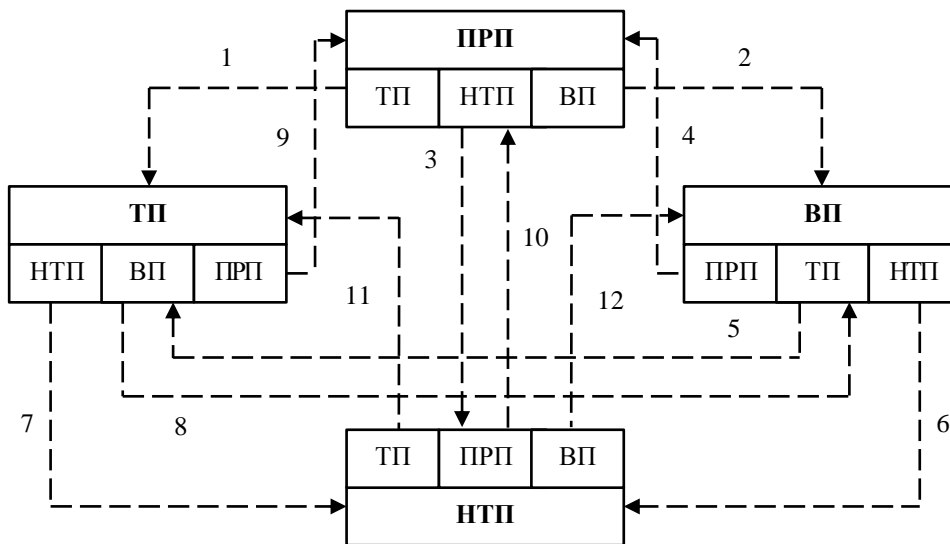

Рисунок 2 – Схема взаємозв'язку складових економічного потенціалу

В таблиці 1 наведено фактори взаємодії складових економічного потенціалу.

Як бачимо, будь-яка діяльність як умова існування людського суспільства, потенційно небезпечна. Всі дії людини і всі компоненти середовища проживання, перш за все технічні засоби і технології мають здатність генерувати небезпечні і шкідливі фактори. Отже враховуючи те, що сучасна людина живе в світі небезпеки з боку природних, антропогенних, технічних, екологічних, соціальних та інших факторів зростає актуальність проблем визначення екологічного ризику.

Екологічний ризик частіше за все визначається як імовірність настання несприятливих для екологічних ресурсів наслідків через господарську чи іншу діяльність людини [5].

Таблиця 1 – Фактори взаємодії складових економічного потенціалу

№	Зв'язок	Назва фактору
1	2	3
1	ПРП → ТП	- зростання захворюваності - зниження тривалість життя - смертність - руйнування об'єктів соціальної інфраструктури
2	ПРП → ВП	- розміщення об'єктів господарювання - руйнування технічних об'єктів - економічні збитки у зв'язку з настанням надзвичайних ситуацій
3	ПРП → НТП	- відхилення стану навколишнього середовища від норм
4	ВП → ПРП	- обсяги виробництва - обсяги використання ресурсів - надзвичайні ситуації на виробництві - забруднення навколишнього середовища - утворення відходів - якість товарів
5	ВП → ТП	- обсяги споживання товарів - надзвичайні ситуації на виробництві - зростання професійних захворювань (стан здоров'я працездатного населення) - рівень життя працездатного населення - безробіття
6	ВП → НТП	- використання методів та методик зменшення ресурсоспоживання, зменшення викидів та утворення відходів
7	ТП → НТП	- ступінь освіти - рівень інтелектуального розвитку
8	ТП → ВП	- участь у технологічних процесах виробництва - професійна кваліфікація
9	ТП → ПРП	- умови та спосіб життя - зростання чисельності населення - рівень життя
10	НТП → ПРП	- спостереження за станом навколишнього середовища - дослідження відхилень стану навколишнього середовища від норм
11	НТП → ТП	- рівень професійної кваліфікації
12	НТП → ВП	- впровадження нової техніки - застосування нових технологій - інноваційні розробки

Останнім часом складна екологічна ситуація в Україні значною мірою викликана високим рівнем забруднення навколишнього середовища, що є наслідком техногенних аварій і катастроф. Рівень навантаження техносфери часто перевищує рівень здатності навколишнього середовища до самовідновлення і саморегулювання. Це призводить до порушення екологічної рівноваги і зниження стійкості природних екосистем.

- високі ризики інвестиційної діяльності, відсутність дієвих механізмів її активізації та стимулювання.

ВИСНОВКИ

Ефективність використання економічного потенціалу в країні залежить від господарського механізму, який являє собою форму впливу спрямованого на впорядкування процесів управління за допомогою введення певних регуляторів, норм, правил тощо. Недосконалість останнього може призвести до нераціонального, малоефективного, а іноді і витратного використання складових економічного потенціалу.

Статистичні дані говорять про наростаючу негативну дію на людину і природне середовище небезпечних і шкідливих факторів, що свідчить про зростання проблем, пов'язаних із забезпеченням безпеки життєдіяльності в цілому і збереженням навколишнього середовища на сучасному етапі розвитку. Складність вирішення екологічних проблем з року в рік погіршується, і з часом стає все більш важко їх долати. Саме тому актуальність оцінки екологічних ризиків, як способу запобігання та попередження загроз є важливою складовою державного регулювання національної економіки України.

РЕЗЮМЕ

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ РИСКИ В СИСТЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Е. М. Коробец

*Сумский государственный университет, г. Сумы, Украина
E-mail: e.korobets@fem.sumdu.edu.ua*

В статье сформулированы проблемные вопросы, возникающие при государственном регулировании экологических рисков в национальной экономике страны. Определены факторы взаимодействия составляющих совокупного экономического потенциала, которые приводят к возникновению экологического риска. Проанализирована зависимость возникновения чрезвычайных ситуаций от количества размещения субъектов хозяйствования по регионам.

Ключевые слова: *национальная экономика, государственное регулирование экономики, экономический потенциал, взаимодействие составляющих экономического потенциала, экологический риск, чрезвычайные ситуации.*

SUMMARY

ENVIRONMENTAL RISKS IN THE SYSTEM OF FORMING ECONOMIC POTENTIAL OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

O. Korobets

*Sumy State University, Sumy, Ukraine
E-mail: e.korobets@fem.sumdu.edu.ua*

In the article forms the problematic issues during the state regulation of ecological risks in national economy of the country. The factors of interaction of components of economic potential which lead to ecological risk are determined. The dependence of emergencies and the number of economic entities by region is analyzed.

Key words: *national economy, state regulation of economy, economic potential, interaction of components of economic potential, ecological risk, emergencies.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Л. А. Швайка. – К. : Знання, 2006. – 435 с.

2. Палехова В. А. Макроекономіка : навч. посіб. – 2-ге вид., доп. та перероб / В. А. Палехова – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 304 с.
3. Всесвітній банк [Електронний ресурс]: Офіційний веб-сайт. – URL: <http://www.worldbank.org/>.
4. Джаман М. О. Теорія економіки регіонів : навч. посіб. / М. О. Джаман. – Київ : Центр учбової літератури, 2014. – 384 с
5. Екологічна безпека України: системний аналіз покращення : монографія / А. Б. Качинський – Київ : НІСД, 2001. – 521 с.
6. Державна служба України з надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс] : Офіційний веб-сайт. – URL: <http://www.dsns.gov.ua>.
7. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : Офіційний веб-сайт. – URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Надійшла до редакції 15 березня 2017 р.